

Proizvajalec in potrošnik za isto mizo

Potrošniški sveti so eden prvih samoupravnih elementov, ki so se pred več kot dvajsetimi leti pričeli vgrajevati v jugoslovanski družbeni sistem. Sedaj, po sprejetju nove ustave, pa so postali del celotnega samoupravnega sistema naše družbe. Njihova baza so krajevne skupnosti, na občinski, mestni, republiški in zvezni ravni pa se ti sveti, preko svojih delegatov, združujejo v konference.

Posebna vloga potrošniških svetov je organiziranje potrošnikov, da bi na ta način dosegli varstvo njihovih interesov, poleg tega pa naj bi tako organizirani potrošniki lahko sodelovali, skupno s proizvajalci in družbenopolitičnimi organizacijami in skupnostmi pri sprejemanju poslovilnih in drugih odločitev, pomembnih za potrošniško sfero.

V današnjem razgovoru za »okroglo mizo«, je tekla beseda o vsej problematiki svetov potrošnikov, tako njihovega ustanavljanja, nadaljnega vertikalnega in horizontalnega povezovanja, sodelovanja z vsemi subjekti, sodelujočimi in odločujočimi v proizvodnji in porabi, predvsem potrošnih dobrin, ter problemi in rešitvami, ki iz tega izhajajo.

V pogovoru so sodelovali Tone Preinfalk, član mestnega iniciativnega odbora za ustanavljanje potrošniških svetov ter Karel Mržek, Jože Martinčič in Peter Mendaš, predstavniki potrošniških svetov krajevnih skupnosti Stara Ljubljana, Kolodvor in Ajdovščina, vodil in zapisal M.

Tone Preinfalk

Pred nekako petnajstimi, dvajsetimi leti, ko smo delali prve korake iz čisto administrativnega v samoupravni socializem, smo uvedli prve demokratske elemente. To so bili zbori volilcev in potrošniški sveti.

Ti potrošniški sveti so že takrat imeli več funkcij. Pomagali naj bi trgovini pri njenem distributivnem sistemu in jo z njegovim izboljšanjem kar najbolj približali potrošniku. Dalje naj bi bili ti sveti tudi nekaka pomožna inšpekcijska služba, neka ljudska inšpekcija. Zlasti pa naj bi bila vloga potrošniških svetov v tem, da bi tudi potrošnik imel vpluv na trgovino, predvsem pri izbiri blaga in oblikovanju cen. V tistem obdobju se je namreč pričelo prvo normiranje cen in tu so bili potrošniki še kako zainteresirani za sodelovanje.

Ti potrošniški sveti, ki so imeli zelo dobro zasnovano, pa so z leti žal zamrli. Verjetno zato, ker niso imeli neke širše demokratske osnove. Poleg že omenjenih zborov volilcev so bili potrošniški sveti takrat takorekó edina samoupravna oblika in tako osamljeni nekako niso zaživeli.

Sedaj, s sprejetjem nove ustave, je položaj potrošniških svetov bistveno drugačen. Z uvajanjem samoupravljanja na vseh področjih družbenega delovanja so postali potrošniški sveti le ena od oblik samoupravljanja, vgrajena v celotni sistem. To je ena od oblik neposredne organiziranosti potrošnikov za celotno potrošniško sfero. Seveda te potrošniške sfere ne smemo gledati v slabem smislu kot, recimo, uveljavljanje neke potrošniške mentalitete, mrzlice ali kaj podobnega.

Delovanje potrošniških svetov si moramo predstavljati kot del organizirane krajevne samouprave. Vpliv potrošniških svetov se mora odražati v delovanju celotnega organiziranega in neposrednega odločanja delovnih ljudi in občanov, biti mora prisoten pri kreiranju in sprejemanju vseh družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov, ki se dotikajo tudi potrošnje.

Združevanje potrošnikov si moramo predstavljati kot neko višjo obliko organizirane potrošnje, kjer je vključena osebna potrošnja, družinska potrošnja, dalje so tu vključeni hišni sveti pa potrošnja delovnih organizacij itd. Tako se tu, v krajevni skupnosti, celokupna sfera potrošnje neposredno združuje in uveljavlja.

Peter Mendaš

V krajevni skupnosti Ajdovščina je bil potrošniški svet že pred nekako šestimi leti formiran in je od takrat bolj ali manj redno deloval. In to, kot je bilo že omenjeno, kot nekaka družbena inšpekcija. Na ta svet so se obračali občani potrošniki, tu so se zbirala zapažanja različnih nepravilnosti, predvsem v trgovinah

na drobno v naši KS. Svet je nato ustrezno reagiral, bili so pogovori z delavci v teh trgovinah, z vodstvom delovnih organizacij, ki so te trgovine združevala.

Določenih sklepov takih dogovorov so se nekje več ali manj nekaj časa držali, potem pa je počasi šlo zopet vse po starem.

Karel Mržek

Tu v naši trgovini obstajajo še mnoge nepravilnosti. Predvsem tu bo potrošniški svet moral imeti odločujočo vlogo. Poglejmo na primer jabolka. Ali pa kako drugo sadje. In poglejmo pestrost prodajalcev na našem živilskem trgu. Rad bi videl, nekje v Ljubljani, veliko poslovalnico, npr. »Voće Makedonija«. V taki prodajalni, organizirani prodaji, bi bile cene verjetno bistveno nižje, kot pa so za isto sadje, ki prihaja od tam, sedaj. Poglejmo te zasebne prodajalce, ki imajo za svoje blago isto ceno kot podjetja, nimajo pa nikakršnih stroškov režije in podobno. Poleg tega imajo podjetja povsod izobešeno firmo podjetja, celo imena prodajalcev, veš od kod je blago. Ti, zasebni pa nič.

Ali pa gobe. Lahko vidiš v prodajalni, ali pa pri zasebniku na stojnici, ista cena. In ta zasebnik pravi, nikoli, še nikoli mi ni šlo tako dobro, kot sedaj.

In tako pride do tega, da imajo nekateri, celo mnogi taki prodajalci, tudi tisti kostanjevi, precej večji dohodek kot pa vsak delavec v industriji.

Jože Martinčič

Kar se tiče tega trga, bi še sam nekaj dodal. Težko je razumeti to, da sedaj neka solata pridobiva cene mesa.

Cena prgišča nekega motovilca ali radiča, pa kolikor že bil življenjsko važen za nekatere bolnike in zato zelo iskan, raste v takem nesorazmerju, tako da je enako draginja nekega mesa.

Mi imamo celo prekupčevalce, ki kupujejo blago od neposrednih proizvajalcev na trgu, ki odhajajo v popoldanskih urah domov, na svoje kmetije. Ti prekupčevalci nato naslednji dan po dvakratni ali celo trikratni ceni prodajajo to isto blago.

Mogoče vlada mnenje, da če bi te prekupčevalce, ki s takim ravnanjem na trgu ustvarjajo določeno psihozo med kupci, takoj pregnali, da bi mogoče nastala na trgu vrzel. Da bi primanjkovalo določenega blaga ali prodajalcev. Tako mišljenje je mogoče nekje prisotno, vendar pa mislim, da bi bilo treba te ljudi na nek način ukrotiti.

En prijem bi bil, da bi vse stojnice oštevilčili. Poleg tega bi pred vsakim prodajalcem moral biti nek napis, ki bi vseboval ime in priimek tega prodajalca, njegovo občino in krajevno skupnost. Poleg tega pa bi moralo iz tega napisa

biti razvidno, da je ta prodajalec tudi neposredni prodajalec. Pri drugih, in teh je največ, pa bi moralo pisati, da je posredovalec prodaje kmečke proizvodnje.

Na tak način imaš lahko posredovan oziroma napisan profil tistega prodajalca. Na ta način lahko ljudje, kupci s pomočjo inšpekcije lahko ukrepajo oziroma da take špekulativne, umazane ljudi predajo inšpekciji.

Tone Preinfalk

Da se povrnemo nazaj h krajevni skupnosti. Krajevna skupnost ima še druge funkcije glede organiziranja potrošnikov v njihovih svetih. To tudi nova ustava izrecno postavlja.

Tu se namreč združuje proizvodnja in potrošnja v celovit družbeno produkcijski proces. To seveda pomeni, da proizvodnja ne gre več po neki svoji poti, ločeno od potrošnje ali celo da bi si interesi bili nasprotni.

V to je vključen predvsem delavec kot proizvajalec in, po drugi strani, ta isti človek kot občan, potrošnik. Kot proizvajalec ima interes, da je cena njegovega proizvoda čim večja. Takoj pa se pojavi, ko gre v nakupovanje, kot potrošnik proizvedenih dobrin. Tu pa, skupaj s svojo družino, teži k temu, da so cene predvsem potrošnih dobrin take, da mu omogočajo določen standard.

Krajevna skupnost je sedaj tista osnova dogovarjanja, kjer naj bi se vsi ti problemi, naprotja ali celo protislovja vsklajevala. Krajevna skupnost ima glede na svojo vlogo več ustreznih organov. Z ustavo pa je predvideno, da bi se interesi potrošnje, varovanja pravice in položaja standarda potrošnikov združili v neko posebno obliko — to pa so sveti potrošnikov.

Sveti potrošnikov sedaj seveda niso omejeni samo na ozke nadzorne funkcije v trgovini na drobno, temveč zajemajo celokupno sfero potrošnje vseh vrst blaga in vseh oblik storitev. Na ta način so ti sveti sedaj oblika neposredne skrbi in neposredne akcije za vse probleme in vprašanja, ki so povezana s potrošnjo v najširšem smislu, pa naj bo to mleko ali kruh, stanovanje, zdravstvena ali komunalna storitev.

Sveti potrošnikov so tista specializirana organiziranost potrošnikov, ki bi se izrecno bavila z vprašanji, ki v tem smislu zadevajo vse vrste potrošnikov, tako občane in delovne ljudi, organizirane v organizacijah združenega dela, obratih, enotah, skratka povsod, kjer človek dela in živi.

Tako organizirani sveti potrošnikov se seveda dotikajo tudi področja dela samoupravnih interesnih skupnosti. Ob tem se je seveda že pojavljalo mnenje, da prav z ustanovitvijo teh interesnih skupnosti vloga potrošniškega sveta ni več jasna, saj skupnosti pokrivajo tako gospodarstvo kot družbeno življenje.

Vendar ima občan le preko

potrošniških svetov vedno in neposredno možnost, da samoupravno in organizirano posega v vsako sfero, kjer misli, da stvar ni v redu ali mu ni znana.

Tako se, v okviru svetov potrošnikov, občan aktivno, konstruktivno in tudi kritično vtakne v vse sfere, ki zadevajo njegov standard.

Karel Mržek

Glede na to, da predstavljam Staro Ljubljano, bi rad povedal naslednje. Tu je ekonomska struktura, lahko rečem, bistveno drugačna kot pa v drugih ljubljanskih predelih. Tukaj je namreč večina upokojencev, poleg tega pa stanujejo na našem terenu večinoma ljudje, ki imajo povprečne osebne dohodke.

Glede na to seveda tu vsak dan čutimo osnovno vprašanje, to je vprašanje cen. Tako nas zanima, kako so te cene oblikovane, dalje kako so oblikovani instrumenti za obremenitev potrošnika.

Nesporno je, da mora vsakdo nekaj prispevati skupnosti. Ugotavljamo pa, da so trenutno najbolj obremenjeni prav najslabše situirani sloji, oz. najrevnejše strukture prebivalcev. In po odlokih in drugih aktih, ki se sedaj sprejemajo, se vsa stvar nadaljuje.

Primer: v literaturi, strokovni seveda, zasledimo, da količina smeti narašča premo sorazmerno z višino standarda. Grobo povedano: večje dohodek imaš, več smeti boš ustvaril, imel boš več odpadkov. Pri nas pa smo sprejeli odlok, po katerem se čiščenje smeti zaračunava po površini stanovanja, ne pa na osnovi dejanskega kupa smeti. Moram reči, da so bile celo tendence, celo na takih sestankih sem že bil, da naj bi se tudi vodarina in ostale stvari zaračunavale po kvadraturi stanovanja.

Zakaj postavljam ta problem v ospredje? Znano je, da ima prav Stara Ljubljana velika in nefunkcionalna stanovanja, ki se s sodobnimi in kar je najvažnejše, manjšimi, ne morejo meriti.

Prav tako je izšel odlok, ki tudi višino obratovalnih stroškov določa po koristni stanovanjski površini. Tako pride do tega, da prebivalec Stare Ljubljane plačuje večje zneske za tako stanovanje, kot pa prebivalec neke moderne soseske.

Pred nami je sprejetje odloka o uporabi mestnega zemljišča. Tu smo zopet na istem.

Pa poglejmo še prispevek za električno energijo. Nedolgo tega sem govoril z neko gospodinjo. Ta mi je med drugim omenila, da ne bo več varčevala z elektriko, ker jo na ta našin dražje plačuje. To pa zato, ker je prispevek za moč do nekake sedemsto ali osemsto kilovatov štirideset odstotkov dodatno, nad osemsto pa samo dvajset odstotkov. To pomeni, da tisti, ki z elektriko varčuje, ali pa zaradi svojega nizkega standarda ni obkrožen z električnimi aparati, plačuje dražje elektriko, kot pa tisti, ki z njo razsipa.

Da se povrnem še enkrat k obratovalnim stroškom. Po osnutku odloka, na katerega je bilo tudi sicer mnogo pripomb, ni nikjer omenjeno, da ga plačujejo tudi najemniki poslovnih prostorov. Tako da danes stanovalci, po odloku, čistijo stopnišča, ki ga uporabljajo tudi ti uporabniki.

Taki ljudje z najnižjimi osebnimi dohodki, ki nimajo avtomobila in, kar je še pomembnejše, ki ga, glede na svoj nizek standard nikoli ne bodo imeli, tudi ti prispevajo za ureditev parkirnih površin.

Tako se dražijo in nabirajo vsi ti razni prispevki. Mislim, da je tudi tu možnost delovanja in da bi tudi tu morali potrošniški sveti reči: do tu je možna obremenitev. Do tu, dalje ne več!

Ob vsem tem pa lahko vsak dan opazujemo razsipno investiranje predvsem trgovskih podjetij, ki nekatere tako rekoč vsaki dve leti spremenijo oziroma adaptirajo lokal. Iz luksuznega v supermoderna in tako dalje. Tako tudi gostinski lokali. Ti so sedaj prirejani samo občanom z nadpovprečnimi osebnimi dohodki, saj za mnoge s svojimi cenami niso več dosegljivi.

Jože Martinčič

Naša trgovina odločno zaostaja za družbenimi odnosi. Kot vidimo, ta vse bolj prehaja v konfliktno situacijo s sedanjim samourpavnim socializmom pri nas. Trdim, da ima precej kapitalističnih elementov v svoji prodaji, ki za naš sistem niso primerni.

Tu bi se seveda dotaknil glavnega elementa — cene. Potrošnika zanima, kako je s cenami, kako se te oblikujejo in kateri so tisti glavni elementi, ki take cene narekujejo.

Mi vemo, da je naša trgovina spravljena v določene kalupe, kjer se formira dvoje vrst cen. In sicer zamrznjene, z določenim rabatom oziroma maržo, poleg teh cen pa obstajajo artikli s tako imenovanim sistemom svobodnega formiranja cen. Ti verjetno predstavljajo glavni vir dohodka trgovskih podjetij za pokrivanje režije, plač, investicij in drugega. Tako stanje povzroča potrošniku seveda hude težave in ustvarja med njim in trgovino konflikte. Seveda se temu v današnjih pogojih ne moremo izogniti. Mislim pa,

NOVICE IZ STARE LJUBLJANE

Zelena luč vzgojnovarstvenemu zavodu

Dolgoletna prizadevanja družbenopolitičnih organizacij, da bi v Stari Ljubljani zgradili VVZ, se počasi uresničujejo. V ponedeljek, 4. 11. 1974, so začeli delavci rušiti staro hišo na Sodarski stezi 2/a. Še pred zimo naj bi končali z vsemi pripravilnimi deli, takoj sopljudi pa pričeli graditi. V novo zgrajenem vrtcu bo našlo varstvo 120 otrok iz Stare Ljubljane.

Finančna sredstva sta zagotovili občinska skupščina in TIS. Lahko rečemo, da je lokacija za vrtec zelo primerna, saj bodo imeli otroci varen sprehod po grajskem pobočju.

Pripravljamo se na volitve v SIS

Koordinacijski odbor za volitve pri SZDL je že aktiviral vse družbenopolitične organizacije, da se aktivni vključijo v priprave na volitve v SIS, predvsem pri evidentiranju možnih kandidatov za delegate. Na skupnem sestanku z IO SZDL smo že razpravljali o 54 možnih kandidatih in se dogovorili, da o teh osebah se razpravljajo osnovne organizacije ZK. Sklenjeno je tudi bilo, da je potrebno nadaljevati z evidentiranjem možnih kandidatov predvsem iz vrst mladih. Na zboru občanov bodo govorili o vseh evidentiranih, poprej pa se bodo člani kadrovske komisije osebno pogovarjali s posamezniki.

J. ROZMAN